

הערה על מאמרו של הרב דניאל אדר "חידושי הלכות וביאורים בדיני ברכת התורה - הלכה למעשה" (עמוד מ')

במאמרו של הרב דניאל אדר שליט"א כתב שיש ראשונים שנראה שס"ל שרק ברכה"ת בציבור היא דרבנן, והביא שמדברי המשנ"ב נראה איפכא. וכמדומני שבשו"ת משכנות יעקב מכריע כך להלכה שרק ברכה"ת בציבור זה דאורייתא. ומש"כ שמדברי המשנ"ב נראה איפכא, יל"ד שגם לדעות שחיוב ברכ"ת מדאורייתא הוא רק בציבור, יודו שאחר שרבנן תיקנו לברך ברה"ת גם ביחיד אז מצד החיוב מדאורייתא זה פטר גם את לימוד התורה שבציבור, ואז אכן גם לדעתם ברכה"ת שבציבור זה רק דרבנן.

עוד הביא שם, שיש שתי גירסאות בדברי הירושלמי. יש גירסה "והוא ששנה על אתר" ויש גירסה "והוא שקרא על אתר". וכתב לפרש את עניין שתי הגירסאות. ולכאורה י"ל עוד שלשתי הגירסאות צריך ללמוד אחר קריאת קר"ש, רק פליגי האם רק כשאדם קורא בתורה יש עליו חיוב ברכת התורה, או גם כשהוא שונה משנה יש חיוב ברכה"ת, וכמבואר בגמ' (ברכות י"א ב') שיש דעה שלמקרא צריך לברך ברכה"ת ולמשנה ל"צ לברך. והגירסה "והוא שקרא" ס"ל שרק על מקרא צריך לברך ולא על משנה, והגירסה "והוא ששנה" ס"ל שגם על משנה צריך לברך.

אהרן הכהן פרידמן

מודיעין עילית

השלמה למאמר הרב יוסף יונה "תפילה במניין בזמן מגפה" (עמוד ס"ח)

כהשלמה למאמרי על תפילה במניין בזמן מגפה שפורסם בגליון האוצר הקודם (מב, תמוז תש"פ), הנני להתייחס לנקודה נוספת שהעירוני עליה.

במכתב שנשלח אלי נכתב שרבינו החת"ס העיד בדרשותיו שבזמן החולירע הוא לא שמע לעצת הרופאים לסגור את הישיבה, אף ששם היה ההיזק מצוי ביותר, דאנשים היו נופלים ברחובות ומתים מהמחלה, ואף אחד מהתלמידים לא ניזוק. ע"כ. ברם האמת עד לעצמו, ודברים אלו לא נאמרו ע"י החת"ס, וכאשר יבואר להלן.

ומהנכון להקדים את מה שכבר הבאנו במאמר שם, שהחת"ס הורה לשואל באותה מגפה שיש לשמוע לרופאים ולהתפלל ביחידות איש בביתו ביוכ"פ. וכן שאם הרופאים יורו לאכול ביום כיפור ולא יסתפקו בשהייה ביחידות בבתיים, ישאלו אותם איזו כמות אוכל נצרכת לדעתם, ויאכלו כך לשיעורים (שו"ת חתם סופר ליקוטים סי' כ"ג). והיינו הוראה על סגירת בתי הכנסת ואכילה ביום הקדוש לבריאם גמורים ע"פ הוראות הרופאים בזמנו, שסברו שיציאה מהבית ללא אוכל, או צום, מגבירים את הסיכוי להידבקות. את דעתו בתשובה זו סיכם תלמידו בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' רפ"ט לגבי צום תשעה באב בזמן המגפה) 'והעיקר בדברים אלו יש לשאול ברופאים ולעשות כדבריהם כמבואר בלשון מרן זצ"ל בחתם סופר'. ע"כ.

ב). כדבריו אלו כך הורו כמעט כל חכמי הדור לגבי צום תשעה באב. ברם לגבי אכילה ביוכ"פ נחלקו הדעות, כיון שהחולירע לא הייתה מחלה מוכרת באירופה ויש שחששו שהרופאים אומרים דבריהם מאומד גרידא ואין להתיר איסור

וכן הבאנו שם שבזמנם לא הייתה הוראה רפואית כל שהיא על הרחקה של הבריאים זה מזה, ולא הייתה בכלל ידיעה על מצב של נשאים בלי סימפטומים וכו', שזהו הטעם והסיבה של ההוראות הרפואיות להרחקה בין אנשים כיום (הוראת הרופאים למניעת מגיפים שהביא הגרעק"א בדבריו, הייתה בשביל ליצור אוורור טוב, יחד עם פעולות כמו מניעת הדלקת נרות שמן וחלב והמלצה על זילוף חומץ מעורב במי וורדים וכו'). וכמו כן, כפי הידוע לרופאים כיום, הרי באמת בחולירע אין הדבקה מחולה לבריאים ואין כל סכנה ברסיסי הרוק של החולים. כך שלמעשה, מבחינה רפואית אין סכנה להדבקה בחולירע לא בקיום מגינים ולא בלימוד הישיבות כרגיל. ונמצא שהן מצד הידיעות שהיו לרופאים בתקופתם והן מצד הידיעות הרפואיות המקובלות כיום ומצד המציאות המעשית – הנידון בזמן החת"ס לא היה שייך לשאלה שלפנינו כיום.

ולגופו של ציטוט – ניתי ספר דרשות חת"ס ונחזי (דרשות חת"ס ח"א עמ' ס"א, דרוש הספד לפרשת עקב).

החת"ס מתאר שם איך מחמת חוליו הוא נאלץ לבטל קביעות השיעורים עם התלמידים, וכעת החלים מהחולי ומצידו הוא יכול ללמד כרצונו, אך "הנה רעש גדול בעולם מחשש מגפה וחרב ומלחמה, והתלמידים נרדפים ממקומם מתפזרים אנה ואנה ולא מצאו מנוח בכל המקומות", והשרים יעצים לטובה שנשלח עכ"פ ריבוי התלמידים כי ישראל כקוצים בעיני העמים, וכל הדרכים מסוגרים מיוצא ובא ואנה ילכו עניי הצאן הדחופים האלו", וחוזר לעניינו, שבתחילה היה הביטול מחמת חוליו וכעת מטעם הנוגע לתלמידים. ומביא את הגמ' בברכות סא, ב ומשל השועל והדגים שאמר ר"ע לפפוס. ואחר זה הוא כותב "הנה כן הדבר הזה ממש, כל זמן שהישיבות בעולם אעפ"י שהציידים רודפים תמיד ואין רגע בלא פגע, מ"מ זכות התורה מגין, אבל עתה הלביש את עצמו כשועל ליעץ לטוב לבטל כל הישיבות בכל המדינה, ואם [יבוא] ח"ו וייגש הרעה והמגפה או דברים שאנו יראים מי יגן ביבשה בלי מי תורה. והנה עצת השועל הזה המתנכר להטיב הוא יותר רע ומר מהציידים הרעים כשאנו במים". ע"כ.

כפי שיראה הקורא, הרי הרקע היה שבאותו זמן שרר פחד ורעש גדול מחשש שהמגפה תתפשט לעיר וממלחמה שהייתה עלולה לפרוץ, וחלק מהתלמידים התפזרו אנה ואנה מחמת 'חשש מגיפה וחרב ומלחמה'. במצב זה יעצו השרים 'שנשלח עכ"פ ריבוי התלמידים', כלומר לפחות להקטין את מספר התלמידים השוהים בעיר. זו לא הייתה הוראה מחייבת של הרשויות, אלא שהשרים 'מייעצים לטובה' לפי הבנתם.

דאורייתא ע"פ זה. וראה מה שצויין במאמר ואכמ"ל.

ג. יש לציין עוד כי בתולדות ישיבת פרשבורג נכתב שבתקופת החת"ס התלמידים לא ישבו בהיכל אחד מלבד בזמן מסירת השיעור, ובמשך היום הם היו מפוזרים בקבוצות קטנות, ואכמ"ל.

ד. לכאורה הכוונה היא שחלק מהתלמידים כבר חזרו לביתם, ואולי הכוונה רק לקושי גדול במציאת מקומות מגורים וכדומה.

ה. ועיין בשו"ת חתם סופר ליקוטים סי' א' שהציע סדרי תפילה לאותם הימים והזהיר 'שיפרסמו זה ביני אומות העולם שלא יאמרו שהתפילה היא על המלחמה ולא על הדבר ויהיה סכנה בדבר חלילה, והחכם עיניו בראשו'. היינו שיש לוודא שהנוכרים לא יחשבו שמתפללים בנוגע לחשש המלחמה, כנראה מפני שיתפרש שהיהודים מתנגדים לפעולות המלחמתיות, דבר שייתפס כבגידה וכו'.

ולנידון דידן הרי - א. זו לא הייתה 'עצת הרופאים' אלא עצת השרים. ב. הנימוק של השרים לעצתם היה 'כי ישראל כקוצים בעיני העמים'. אין כאן נימוק רפואי ולא עצת רופאים כלל, אבל יש כאן נימוק מעשי שבזמן מגפה או מלחמה ריבוי של יהודים זרים שאינם מתושבי העיר הוא כקוץ בעיני העמים.

[בדרשת ההודאה (בהמשך הספר שם) החת"ס מודה על חסדי ד' בכך שאף תלמיד לא ניזוק, ומסביר שאילו היה ניזוק אחד התלמידים ברור לו שלמרות צדקותם של אנשי העיר, המחזיקים תורה בשמחה, הרי במצב כזה "יש ויש שהיו פותחים פיהם ומדברים מה לנו לסבול עול אחרים אומללים האלו ישובו איש לביתו". ואם בארזים - היהודים מחזיקי התורה - עלולה ליפול שלהבת, מה יענו אזובי הקיר, אזרחי פרשבורג הנוכרים, שבודאי יראו את ריבוי התלמידים הזרים כקוצים האוכלים את משאבי העיר בזמן חירום, מקשים על האפשרות להתכונן למגפה ולמלחמה כראוי ומכבידים על שירותי ההצלה בזמן אסון וכדומה, וא"צ להרחיב].

ולסיכום בקצרה. אין כאן נושא של התעלמות מהוראות הרופאים כלל.

ויש לחזור ולהזכיר את ההכרעות ההלכתיות הברורות והמפורשות של רבותינו החת"ס והגרעק"א ושאר חכמי הדורות, שהורו לנהוג דיני פיקוח נפש ע"פ הוראות הרופאים, ולא מצאנו שהתירו כל התרשלות בביצוע ההוראות הרפואיות (וכפי שהרחבנו מעט במאמר).

ויעויין בדרוש ההודאה, שהרחיב החת"ס על חובת הניצולים מהמגיפה להשכיל ולהבין "כי היו ייסורנו ובהלותינו נגד עוונותינו הרבים" וחובת התשובה להשי"ת במקומה עומדת, ואם לא נמשיך ונחזיק בתשובה "יש לחוש ח"ו פו יוציא כלי זעמו ח"ו ויסגור דלתי תשובה... על כן עלינו לתת הודיה על העבר ולהתפלל על העתיד לבוא, שיתן הקב"ה בלבבינו להבין דרכיו ולהשכיל אורחותיו ולא נטעה עצמנו להתייאש מן הפורענות". ע"כ מדבריו הקדושים.

והשי"ת יזכנו לעשות כל מצוותיו לשם שמים, ומכללן מצות שמירת הגוף, כאשר חויבנו ונצטווינו בתורתו הקדושה. ויזכנו להודות ולבקש לפניו כראוי, ולתשובה שלמה מחטאינו, ולזכות ולראות בשוב בנים לגבולם בבתי מקדשות מעט ובבית הגדול והקדוש שנקרא שמו יתברך עליו במהרה בימינו.

יוסף יונה

הערה בדברי הספר החסידים לגבי נישוק חבירו בבית הכנסת

בגליון הקודם (מ"ב) כתבתי תגובה בענין נישוק בבהכנ"ס שאסר בספר חסידים, ואגב הדברים הערתי שהעניינים המובאים בספר חסידים אינם אלא מילי דחסידותא בד"כ, ואינם מן הדין, ע"כ לא ראוי לשנות מנהג איזו קהלה בגללם. ולהלן מ"ש לי בזה ידידי הרב עמנואל מולקנדוב שליט"א:

בירחון האוצר גליון מ"ב כתב הרב און אברהם סקלי שדברי ספר חסידים בכל מקום הם כשמים, דברי חסידות ולא מעיקר הדין, ולכן אין למחות או לבטל מנהגים שאינם עושים כדבריו. ואכן דבריו אמיתיים, ויש לזה ראיות רבות, ואביא כמה מהם:

האוצר ◆ גיליון מ"ג